

Rozdział 1. Zarys historii kart płatniczych i przestępstw kartowych

§ 1. Karty płatnicze na świecie

Znana jest anegdota mówiąca o tym, jak w pierwszej połowie XIX wieku pewien bogaty Amerykanin zamówił obiad w restauracji, a gdy przyszło do uregulowania rachunku, okazało się, że zapomniał wziąć ze sobą portfel. W celu uniknięcia odpracowania długu „na zmywaku” złożył podpis na wizytówce i jako stały klient lokalu otrzymał kredyt, a rachunek zapłacił w późniejszym terminie. Chociaż spierać się można, czy rzeczywiście owo przypadkowe zdarzenie stanowiło początek rynku kart płatniczych na świecie, to nie ulega wątpliwości, że prototypem elektronicznego instrumentu płatniczego była instytucja kredytu¹. Wykształcenie się elektronicznych płatności detalicznych w dzisiejszej postaci wymagało jednak przezwyciężenia wielu barier, takich jak: budowa kosztownej infrastruktury technicznej obsługującej karty, przyjęcie stosownych regulacji prawnych, a przede wszystkim przezwyciężenie zbyt małej aprobaty społecznej dla nowej formy płatności oraz obaw o bezpieczeństwo transakcji kartowych². Konsumenci przyzwyczaili się do tradycyjnego obrotu gotówkowego i nie było zadaniem łatwym wprowadzenie do masowego obiegu nowej formy płatności³. Jako pierwsze wyzwaniom tym postanowiły sprostać instytucje finansowe w Stanach Zjednoczonych Ameryki, które z biegiem czasu stały się pionierami bankowości elektronicznej na świecie.

Chronologicznie rzecz biorąc, proces powstawania kart – tylko nieznacznie zbliżonych swoimi cechami użytkowymi do dzisiejszych kart kredytowych – rozpoczął się ponad 100 lat temu. W 1894 r. Hotel Credit Letter Company w Stanach Zjednoczonych zaczął wydawać karty zaliczane dzisiaj do grupy kart stałego klienta. Inne źródła wskazują, że prototyp „plastikowego pieniądza” pojawił się za oceanem w 1917 r., kiedy firma handlowa Sears & Roebuck

---

¹ R. Raymenants, C. Van Heuckelom, *Falszowanie kart płatniczych*, s. 199.

² J. Marzec, M. Polesik, P. Fiszeder, *Wykorzystanie gotówki i karty płatniczej*, s. 376.

³ J. Kukulski, *Aspekty prawne*, s. 43.

wydawała swoim najlepszym kontrahentom metalową płytkę z informacją o przyznanym kredycie⁴. Jako pierwsze firmy, które już w 1914 r. wprowadziły do obiegu karty płatnicze, wymienia się: General Petroleum Corporation of California (obecnie Mobil Oil) i Western Union⁵. Encyclopaedia Britannica początki kart kredytowych w Stanach Zjednoczonych datuje na lata 20. XX w., kiedy podmioty prywatne, takie jak kompanie naftowe i sieci hotelowe, wydawały je swoim klientom. Wszystkie wspomniane systemy działały jednak niezależnie od siebie i dopiero około roku 1938 firmy zaczęły wzajemnie akceptować wyemitowane przez siebie karty⁶.

Z upływem czasu coraz popularniejsza stała się praktyka doręczania wybranym klientom kart z różnymi funkcjami płatniczymi. Ich istotnym atrybutem był fakt, że stanowiły już samoistny instrument dokonywania rozliczeń bezgotówkowych i łączyły się z udzielaniem przez wystawców krótkoterminowych pożyczek⁷. Jednakże dopiero w latach 50. XX w., za sprawą pracownika Flatbush National Bank of Brooklyn, narodził się na dobre pomysł kart płatniczych w obecnym znaczeniu. W 1946 r. *John C. Biggins* opracował zasady ich funkcjonowania, wdrażając przeznaczony na doraźne zakupy kredyt konsumpcyjny o nazwie *charge-it*. Kredyt ów oparty był na specjalnym dokumencie do rejestracji towarów/usług zakupionych przez beneficjenta karty. Po transakcjach dokument przekazywano do banku, jako środek bezgotówkowej zapłaty, w celu obciążenia konta konsumenta zaciągniętymi przez niego zobowiązaniami (głównie w hotelach i restauracjach)⁸.

W 1950 r. Franklin National Bank wydał pierwszą plastikową kartę kredytową o zasięgu ponadstanowym, a 8 lat później rynek usług płatniczych wzbogacił się o karty American Express oraz Bank Americard (jego kontynuacją jest dzisiejszy ogólnosiwiatowy system akceptacji kart VISA International). W 1960 r. za oceanem powstała inna wielka organizacja bankowa o nazwie California Bank Card Association. Na rynku pojawiły się karty MasterCharge, które po kilkunastu latach zmieniły nazwę na MasterCard; w następstwie fuzji z Europay przemianowaną na MasterCard/EuroCard. Logo VISA pojawiło się w 1977 r. Kilkanaście miesięcy wcześniej Bank of America po raz pierwszy sprzedał licencję na wydawanie kart płatniczych za granicę na rzecz brytyjskiego Barclays Bank, co skutkowało emisją w Wielkiej Brytanii karty kre-

---

⁴ S. Flejterski, B. Świącka, Rynek kart płatniczych, s. 2, oraz J. Kukulski, Aspekty prawne, s. 42.

⁵ M. Niedźwiedzka-Malecka, Przestępstwa związane z wykorzystaniem kart płatniczych, s. 158.

⁶ L. Delamair, H. Abdou, J. Pointon, Credit card fraud, s. 59.

⁷ L. Stecki, Karty kredytowe, s. 22–23.

⁸ J.W. Kwiatkowski, Bankowe karty płatnicze, s. 11.

dytowej o nazwie BarclayCard. W tym czasie na rynku japońskim działała już organizacja płatnicza o nazwie Japanese Credit Bureau (JCB)⁹.

Opisane wyżej wydarzenia zaowocowały dynamicznym rozwojem rynku kart płatniczych w latach 60. ubiegłego stulecia, tak że w 1970 r. posługiwało się nimi już ponad 20 mln osób na całym świecie, dokonując 170 mln transakcji rocznie¹⁰. Jednocześnie obok banków do grona emitentów dołączyły inne podmioty o różnym profilu działalności. Dużą popularnością cieszyły się np. karty pobytowo-podróżnicze (*travel & entertainment*), przeznaczone dla zamożnych osób często podróżujących po Stanach Zjednoczonych. W tym segmencie w 1950 r. wprowadzono na rynek instrumenty płatnicze z logo Diners Club, a 8 lat później ze znakiem American Express. Banki zaczęły wydawać karty już nie tylko o zasięgu stanowym i krajowym, ale także międzynarodowym. Z biegiem czasu wiele instytucji finansowych wolało korzystać ze sprawdzonych, gotowych rozwiązań i tak powstała koncepcja konsolidacji banków w korporacje emitujące standardowe karty do wzajemnych rozliczeń.

Rynek płatności bezgotówkowych otrzymał nowy impuls pod koniec XX wieku wraz z rewolucją technologii informatycznej. Podstawowymi zaletami bankowo-finansowych systemów komputerowych były i są: znaczna moc rozliczeniowo-obliczeniowa, szybkość dokonywania transakcji oraz bezpieczeństwo i wygoda obrotu bezgotówkowego. Czynniki, który podtrzymał i dodatkowo pobudził opisane trendy, związany był z powstaniem globalnej sieci komunikacyjno-informacyjnej, tj. Internetu. Powołano do życia wirtualne sklepy i banki, co zwiększyło zapotrzebowanie na pieniądź elektroniczny¹¹. Dzisiaj o wyborze płatności przy użyciu karty płatniczej decydują m.in. łatwość jej użycia, szybkość transakcji i różnego rodzaju akcje lojalnościowe powiązane z instrumentami płatniczymi. W wielu krajach wdrażane są na szeroką skalę programy promujące obrót bezgotówkowy, a więc generujące nowe zachowania konsumentów na rynku płatności. Dotyczy to szczególnie Europy, gdzie uregulowania prawne jednolitego obszaru płatności w euro (SEPA) oraz dyrektywy Unii Europejskiej w sprawie usług płatniczych (PSD) spowodowały zasadnicze zmiany w kierunku coraz powszechniejszego użycia pieniądza elektronicznego¹². Oprócz przepisów prawnych, wydanych pod auspicjami państwa, same banki zbudowały jednolity system, w którym posiadacz karty może korzystać z dowolnego bankomatu na świecie i realizować płatności u każdego akceptanta. Działania harmonizujące zasady i standary-

---

⁹ L. Stecki, Karty kredytowe, s. 23, oraz M. Kobosko, Plastikowe pieniądze, s. 33–34.

¹⁰ J. W. Kwiatkowski, Bankowe karty płatnicze, s. 11.

¹¹ K. J. Jakubski, Wybrane aspekty prawnokarnej ochrony systemu, s. 71–72.

¹² J. Marzec, M. Polesik, P. Fiszeder, Wykorzystanie gotówki i karty płatniczej, s. 376.

zujące karty płatnicze miały więc charakter zarówno legislacyjny, jak i organizacyjno-techniczny¹³.

Analiza historii kart płatniczych skłania do wniosku, że pierwotną ideą przyświecającą ich powstaniu była z jednej strony potrzeba zabezpieczenia przed zagrożeniem związanym z noszeniem przy sobie większej ilości gotówki, a z drugiej chęć stałego dostępu do własnych pieniędzy. Karty dawały niezależność finansową, np. w czasie podróży zagranicznych, gdyż ich posiadacz, realizując płatności, nie musiał dysponować walutą obcego kraju. Początki rynku kart płatniczych nie były jednak łatwe, przeciwnie, kiedy zaczęto wprowadzać „plastikowy pieniądz” do obrotu, niewiele osób spodziewało się, że osiągnie on tak dużą popularność¹⁴. Nie przypuszczano wówczas, że oto pojawił się instrument finansowy, który w niedalekiej przyszłości zupełnie zmieni nawyki konsumentów, wywierając tym samym przemożny wpływ na bankowość detaliczną. Nieprzypadkowo to banki jako pierwsze zainteresowały się kartami płatniczymi, widząc w nich walory nowoczesnego, efektywnego, dającego duże możliwości instrumentu płatniczego¹⁵. Czas udowodnił, że nie myliły się w tym względzie.

§ 2. Karty płatnicze w Polsce

Karty płatnicze akceptowane są w Polsce od 1968 r., kiedy w Polskim Biurze Podróży Orbis powołany został Dział Legitymacji Kart i jako pierwsze centrum autoryzacyjne posiadał on umowy na akceptację. Jednakże w latach 70. i 80. XX wieku kartami mogli posługiwać się nad Wisłą tylko cudzoziemcy i to jedynie w wyznaczonych do tego miejscach: w ekskluzywnych hotelach i restauracjach biura podróży Orbis, kasach PLL LOT oraz w sklepach sprzedających towar za walutę zagraniczną (Baltona, Cepelia, Pewex). Banki przez długi okres nie interesowały się systemami kart płatniczych¹⁶ i dlatego pierwsza polska karta o charakterze identyfikacyjnym pojawiła się dopiero w połowie lat 80. ubiegłego stulecia. Jej wystawcą był Bank Polska Kasa Opieki S.A., w którego oddziale zainstalowano bankomat umożliwiający wypłacanie dewiz do kwoty 150 dolarów USD (nie była to karta płatnicza, a jedynie bankomatowa)¹⁷.

---

¹³ J. Kukulski, *Aspekty prawne*, s. 43–44.

¹⁴ M. Zajda, *Prawno-kryminalistyczne aspekty przestępczości*, s. 7.

¹⁵ R. Janowicz, *Ocena dotychczasowego rozwoju rynku kart płatniczych*, s. 35.

¹⁶ J.W. Kwiatkowski, *Bankowe karty płatnicze*, s. 54, oraz *Rynek kart płatniczych w Polsce*, Narodowy Bank Polski, s. 6.

¹⁷ A. Borcuch, *Bankowość elektroniczna w Polsce*, s. 69.

Na początku lat 90. XX wieku nadal niewiele krajowych banków oferowało karty, ale też klienci nie byli nimi zbyt zainteresowani. Brakowało bowiem odpowiedniej infrastruktury technicznej akceptującej płatności „plastikowym pieniądzem”. Zwiastunem zmian, jakie miały przynieść reformy ustrojowe po 1989 r., było przejście systemu akceptantów przez spółkę PolCard Ltd., utworzoną z inicjatywy Orbisu i Banku Inicjatyw Gospodarczych S.A. oraz działanie tego banku zmierzające do wydania międzynarodowej karty obsługiwanej w ramach systemu VISA International. Projekt zrealizowano w 1992 r. Wówczas na rynku pojawiła się karta VISA Business, a rok później, tj. w lipcu 1993 r., pierwsza polska karta krajowa PolCard (emitowana przez BIG S.A.). Jednocześnie podjęto współpracę między Bankiem Inicjatyw Gospodarczych a Powszechną Kasą Oszczędności – Bankiem Państwowym nad wdrożeniem krajowego systemu kart płatniczych. Proces ten rozpoczął się od budowy sieci bankomatów oraz dystrybucji instrumentów umożliwiających podjęcie gotówki (np. system PKO Express został uruchomiony w październiku 1991 r. przez PKO BP S.A. i pozwalał na podjęcie pieniędzy przez właściciela rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego w dowolnym bankomacie należącym do systemu). Równocześnie, w pierwszej połowie lat 90., działały w Polsce dwa centra autoryzacyjno-rozliczeniowe – PolCard i Centrum Kart i Czeków PKO S.A. – których zadaniem było m.in. rozwijanie bazy akceptantów oraz udoskonalanie obsługi kontrahentów¹⁸. Pierwsza międzynarodowa karta płatnicza dla klientów indywidualnych pojawiła się 25.2.1993 r. Była to Visa Classic emitowana przez Pekao S.A., a od lipca tego samego roku także przez Bank Przemysłowo-Handlowy S.A. w Krakowie¹⁹. Na początku karty międzynarodowe nie cieszyły się jednak powodzeniem, ponieważ ich uzyskanie obwarowane było warunkami trudnymi do spełnienia dla większości osób.

Chociaż w ogólnym rozrachunku rynek kart płatniczych w omawianym okresie rozwijał się wolno, to z biegiem czasu dało się zaobserwować coraz bardziej pozytywne zmiany. Wspomniany już PolCard wydawał własne, lokalne karty i podobne produkty pojawiły się w ofercie innych banków. W latach 1993–1996 Glob Bank emitował m.in. instrument płatniczy o na-

---

¹⁸ J. W. Kwiatkowski, *Bankowe karty płatnicze*, s. 54; zob. też: R. Luczak, M. Wojtas, K. Woźniak, *Karty płatnicze*, s. 3 (zbiory własne autora). Na koniec 1993 r. na rynku było niespełna 50 tys. wydanych przez banki kart i około 6,8 tys. urządzeń akceptujących płatności przy ich wykorzystaniu, ale już 10 lat później, tj. w 2002 r., 38 banków emitowało karty w łącznej liczbie ponad 16,9 mln i zrealizowano nimi ogółem 465,9 mln transakcji. Liczba bankomatów wzrosła do 7145, a kartami można było płacić w ponad 112 tys. punktach handlowych (zob. S. Flejterski, B. Świącka, *Rynek kart płatniczych*, s. 6–9).

¹⁹ S. Flejterski, B. Świącka, *Rynek kart płatniczych*, s. 33.

zwie ExpressM, akceptowany tylko we Wrocławiu i Warszawie. W 1995 r. pojawiła się z kolei na rynku krajowym międzynarodowa karta kredytowa o nazwie Partner, wydana przez Bank PKO S.A. z logo MasterCard. Rok później ten sam bank wprowadził do swojej oferty rachunek Eurokonta, którego posiadaczom przydzielał automatycznie kartę debetową EC/Maestro²⁰.

W 1995 r. liczba wyemitowanych kart w porównaniu do 1994 r. wzrosła o ponad 390% i dynamika taka utrzymywała się w latach następnych. Podniosły się wskaźniki wartości i ilości transakcji dokonywanych za pomocą kart (w 2000 r. było ich ponad 281 mln na kwotę 64 mld zł)²¹, oferta banków stawała się bogatsza i bardziej różnorodna, obserwowano systematyczny rozwój różnego rodzaju placówek handlowo-usługowych i bankomatów honorujących płatności kartowe i co nie mniej ważne, przybierała na sile konkurencja między wydawcami²². O ile jeszcze do 1997 r. dominowały w obrocie karty bankomatowe, o tyle już w latach następnych przeważać zaczęły typowe karty płatnicze; ich udział w rynku z 56% w 1997 r. wzrósł do niemalże 100% u progu nowego stulecia. Był to sygnał nadejścia kolejnego etapu ewolucji „pieniądza elektronicznego” w Polsce. Cechą charakterystyczną rozwijających się rynków jest bowiem oferowanie przez banki komercyjne głównie kart bankomatowych. W miarę modernizacji obszaru płatności emitenci z jednej strony dodają funkcje płatnicze do „plastików” mających charakter wyłącznie kart bankomatowych, a z drugiej – ograniczają wydawanie tych ostatnich²³. Na koniec I kwartału 2013 r. na rynku polskim znajdowało się już 33,6 mln kart płatniczych.

Opisane zjawiska i tendencje musiały oddziaływać na obowiązujące regulacje prawne, a rozwój rynku obrotu bezgotówkowego skutkowało wprowadzeniem do krajowego systemu prawnego instytucji ukierunkowanych na ochronę elektronicznych instrumentów płatniczych. Polska, na mocy traktatu akcesyjnego do Unii Europejskiej, była zobowiązana dostosować i ujednoczyć ustawodawstwo wewnętrzne do wymogów unijnych²⁴. Podjęte działa-

---

²⁰ A. Borcuch, *Bankowość elektroniczna w Polsce*, s. 70–71.

²¹ A. Tochmański, R. Janowicz, *Miejsce kart płatniczych w systemie płatniczym*, s. 49–50.

²² K.J. Jakubski, *Bezpieczna karta*, s. 35–36.

²³ A. Tochmański, R. Janowicz, *Miejsce kart płatniczych w systemie płatniczym*, s. 51.

²⁴ W zakresie elektronicznych instrumentów płatniczych w prawie wspólnotowym obowiązywały na ten czas m.in.: dyrektywa Rady Europy z 22.12.1986 r. (87/102/EEC) w sprawie ujednoczenia przepisów o kredytach konsumenckich (Dz.Urz. UE L Nr 42 z 1987 r., s. 48), dyrektywa Parlamentu Europejskiego z 20.5.1997 r. (97/77/WE) w sprawie ochrony konsumentów w umowach zawieranych na odległość (Dz.Urz. UE L Nr 144 z 1997 r., s. 19), Zalecenie Komisji Europejskiej z 8.12.1987 r. (87/598/EC) w sprawie europejskiego kodeksu właściwego zachowania w zakresie elektronicznych instrumentów płatniczych (Dz.Urz. UE L Nr 365 z 1987 r., s. 72–76), Zalecenie Komisji Europejskiej z 17.11.1998 r. Nr 88/590/EC w sprawie systemów płatności (Dz.Urz. UE L 317 z 1998 r., s. 55–58)

nia miały na celu m.in. stworzenie jednolitego rynku usług elektronicznych, jak również zapewnienie konsumentom skutecznej ochrony przed samowolą banków²⁵. Obecnie krajowa infrastruktura płatności kartowych zaliczana jest do ogólnego systemu płatniczego Rzeczypospolitej Polskiej oraz należy do szeroko definiowanego systemu międzynarodowego, pod którą to nazwą kryje się mechanizm (określonych grup, instytucji i procedur) umożliwiający różne formy transferów środków pieniężnych pomiędzy stronami wypełniającymi swoje wzajemne zobowiązania lub działającymi jako pośrednicy stron trzecich w zakresie usług płatniczych stron trzecich. Ostatecznym celem tak zdefiniowanego mechanizmu jest zapewnienie sprawnego obiegu pieniądza²⁶. Aby tak się stało, instrumenty sektora finansowego musiały zostać odpowiednio zdefiniowane na gruncie prawa w celu zapewnienia im legalnej ochrony. Równocześnie z rozwojem transakcji kartowych w Polsce po 1989 r. świat przestępczy bardzo szybko skupił swoją uwagę na nielegalnym wykorzystaniu płynących stąd możliwości wzbogacenia się. Powstała nieznana dotąd kategoria przestępstw, które zostaną szczegółowo omówione w dalszej części pracy.

§ 3. Obecna rola kart płatniczych

We współczesnym świecie rola kart płatniczych, wzięwszy pod uwagę funkcjonowanie obrotu gospodarczego i zachowania konsumentów na rynku, jest trudna do przecenienia. Wiąże się ona ściśle z pojęciem bankowości elektronicznej, a więc najogólniej rzecz biorąc, zestawem środków teleinformatycznych umożliwiających zdalny dostęp do rachunku bankowego²⁷. Dlatego nie sposób pisać o fenomenie „plastikowego pieniądza”, nie odwołując się do najnowszych trendów związanych z rozliczeniami bezgotówkowymi.

Bankowość elektroniczna to system wykorzystujący rozwiązania informatyczne do obsługi transakcji klientów banku, zarówno osób indywidualnych, jak też wielkich podmiotów gospodarczych. Wśród różnych jej podziałów można wyszczególnić m.in.: bankowość domową i korporacyjną, bankowość telefoniczną, systemy zamówień *online* (bankowość internetową), sys-

---

oraz Zalecenie Komisji Europejskiej z 30.7.1997 r. (97/489/EC) w sprawie transakcji z użyciem elektronicznych instrumentów płatniczych (Dz.Urz. UE L Nr 208 z 1997 r., s. 52–58).

²⁵ M. Sosnowska, Ochrona elektronicznych instrumentów płatniczych, s. 218–219.

²⁶ A. Tochmański, R. Janowicz, Miejsce kart płatniczych w systemie płatniczym, s. 38.

²⁷ B. Świecka, Bankowość elektroniczna, s. 8.

temy obsługi płatności bezgotówkowych dokonywanych przy wykorzystaniu kart płatniczych oraz system obsługujący bankomaty²⁸. Dzięki zastosowaniu technologii elektronicznej zwiększył się zasięg i dostępność pieniądza na rynku i ten rodzaj bankowości jest dzisiaj najprężniej rozwijającym się sektorem usług finansowych. Najważniejszym ogniwem funkcjonowania bankowości elektronicznej są z kolei karty płatnicze.

W 2014 r. na świecie funkcjonowało w obiegu 12 bln kart płatniczych, za pomocą których wykonano rocznie 235 bln transakcji na łączną kwotę 20 trylionów dolarów. Liczby te stale rosną i przewiduje się, że w związku z coraz większą popularnością „plastikowego pieniądza” w Afryce i Azji do końca drugiej dekady XXI wieku na globalnym rynku będzie dostępnych 20 bln kart²⁹. Obecnie karta płatnicza jest uważana za tradycyjny, powszechnie wykorzystywany instrument płatniczy. Okazała się niepowtarzalnym fenomenem, produktem równie atrakcyjnym dla jej posiadacza, dla banku-wystawcy, jak i dla akceptującego ją sprzedawcy towarów i usług. Akceptantom karta kredytowa zapewnia łatwość sprawdzenia wiarygodności klienta i gwarancję regulacji przez instytucje finansowe zaciągniętych przez konsumenta zobowiązań. Banki z kolei uzyskały nowe źródło dochodów w postaci marż od sprzedawców. Jednocześnie zasady funkcjonowania kart umożliwiły podniesienie wartości udzielanych kredytów, redukcję kosztów funkcjonowania placówek bankowych i stałe powiększanie grona ich klientów, gdyż wydanie karty wiąże się z reguły z koniecznością posiadania rachunku bankowego.

Z punktu widzenia indywidualnego odbiorcy szczególnie ważne są profity, jakie karty płatnicze przynoszą ich użytkownikom, a mianowicie:

- 1) karta jest bezpiecznym sposobem ochrony gotówki: jej posiadacz nie musi nosić przy sobie większej ilości pieniędzy, a jednocześnie ma dostęp do oszczędności zgromadzonych na koncie;
- 2) posługiwanie się kartą jest wygodne: można z niej korzystać w wielu placówkach zarówno w kraju, jak i za granicą bez konieczności wymiany pieniędzy na walutę obowiązującą w danym miejscu pobytu;
- 3) rachunek bankowy nie jest obciążany z dniem dokonania transakcji, ale dopiero w momencie obciążenia banku wydatkowaną kwotą;
- 4) posiadacz karty (szczególnie kredytowej typu VIP) uważany jest za osobę godną zaufania, co ma szczególne znaczenie w kontaktach biznesowych³⁰.

---

²⁸ A. Janc, G. Kotliński, Wykorzystanie bankowości elektronicznej, s. 33.

²⁹ \$20 trillion spent on payment card worldwide in 2014, s. 1.

³⁰ J. Grzywacz, Rynek kart płatniczych w Polsce, s. 21–22; J. Kukulski, Aspekty prawne, s. 54.

Wskazuje się ponadto na pozytywne oddziaływanie obrotu bezgotówkowego na gospodarkę w skali makro. Ekonomicznym rezultatem preferowania takiego obrotu jest intensywniejszy udział w tworzeniu tzw. pieniądza bankowego i ograniczanie podaży pieniądza gotówkowego, co pozwala bankom m.in. na wzrost aktywności kredytowej. Popularyzacja obrotu bezgotówkowego powoduje stopniowe przyspieszenie obiegu wartości pieniężnych w gospodarce, a w konsekwencji zwiększenie konsumpcji i wzrost PKB³¹. Istnieje nawet cała gałąź wiedzy badająca koszty społeczne funkcjonowania instrumentów płatniczych³². Jednak całkowicie odmienny od poprzednich produkt bankowy, jakim jest karta płatnicza, zrodził także nowe problemy, zwiększając stopień ryzyka ponoszonego przez banki. Bezskrytyczne dążenie do wydania jak największej liczby kart oraz częstokroć brak efektywnych metod badania wiarygodności klientów stały się przyczyną znacznych strat z tytułu nieściągalnych zobowiązań. Jednocześnie wzrost liczby wydanych kart i powszechność ich akceptacji spowodowały narastanie przestępstw popełnianych przy ich użyciu³³.

Na rynku pojawiają się cały czas nowe rozwiązania w segmencie rozliczeń bezgotówkowych, sytuacja jest bowiem bardzo dynamiczna. Niektórzy już dziś wieszczą koniec ery „plastiku” jako narzędzia płatniczego, na rzecz bankowości mobilnej i transakcji bezstykowych. Twierdzenia takie należy uznać jednak za bezzasadne, czego najlepszym przykładem jest fakt, że kart płatniczych na świecie systematycznie przybywa. Zmieniają one przy tym swoje oblicze, czego dowodem są promowane od pewnego czasu transakcje bezstykowe, wykorzystujące komunikację bliskiego zasięgu (ang. Near Field Communication – NFC). Operacje tego rodzaju realizowane są dzięki umieszczonemu w karcie miniaturowemu układowi scalonemu oraz wbudowanej antenie radiowej. Umożliwiają one bezprzewodową transmisję danych między chipem i terminalem płatniczym za pomocą fal radiowych o częstotliwości 13,56 MHz z wykorzystaniem standardu komunikacyjnego ISO 14443. Połączenie odbywa się bezstykowo, a przy płatnościach poniżej 50 zł nie jest wymagane podanie kodu PIN³⁴. Na krajowym rynku już od kilku lat można korzystać z takiej formy płatności, a Polska należy do liderów rozwoju rynku płatności zbliżeniowych³⁵. Istnieją jednak „ciemne strony” tej kolejnej rewolucji technologicznej, wynikające m.in. z braku zu-

---

³¹ G. Kotliński, *Obrót bezgotówkowy w Polsce*, s. 89.

³² Szczegółowe wyniki badań w tym temacie zawiera opracowanie: J. Górka, *Koszty społeczne i prywatne instrumentów płatniczych*.

³³ J. W. Kwiatkowski, *Bankowe karty płatnicze*, s. 14.

³⁴ H. Balicka, *Nowe możliwości*, s. 42.

³⁵ J. Patynowska, *Banki rozdają karty (SIM)*, s. 61.

nifikowanej, globalnej koncepcji wykorzystania technologii NFC. Wszystkie tego typu „niedociągnięcia” w zakresie funkcjonowania płatności bezstykowych rodzą okazję dla przestępców do ich nielegalnego wykorzystania³⁶. Dlatego karty zbliżeniowe nie eliminują ryzyka nieuprawnionego przechwycenia danych zapisanych na nich i przesyłanych w technologii NFC do terminala, a jedynie wymuszają zastosowanie specyficznych metod i narzędzi do kradzieży takich informacji³⁷.

---

³⁶ Zob. dyskusję na ten temat: Technologie. Nadchodzi koniec ery plastiku, s. 80 i nast. Pierwszą organizacją płatniczą, która wprowadziła na rynek karty zbliżeniowe, był MasterCard, a następnie dołączyły do niego VISA i JBC. W systemie VISA tego typu karty noszą nazwę PayWave, natomiast w systemie MasterCard – PayPass (zob. *M. Rabong*, Informacja o kartach płatniczych, s. 12).

³⁷ *Z. Osada*, Seminarium: Odpowiedzialność uczestników transakcyjnego obrotu kartami płatniczymi.